

**University of
Zurich**^{UZH}

**Zurich Open Repository and
Archive**

University of Zurich
University Library
Strickhofstrasse 39
CH-8057 Zurich
www.zora.uzh.ch

Year: 2016

Halucinace jako způsob boje. Rozhovor s Pavlem Pepperštejnem

Glanc, Tomáš

Posted at the Zurich Open Repository and Archive, University of Zurich

ZORA URL: <https://doi.org/10.5167/uzh-124689>

Newspaper Article

Originally published at:

Glanc, Tomáš. Halucinace jako způsob boje. Rozhovor s Pavlem Pepperštejnem. In: Art+Antiques, 06, 6 June 2016, 32-41.

Halucinace jako způsob boje

Rozhovor s Pavlem Pepperštejnem

V roce svých 50. narozenin Pavel Pepperštejn poprvé samostatně vystavuje v České republice. Kdysi studoval na pražské AVU, dnes je mezinárodně renomovaným výtvarným umělcem a spisovatelem, který svoji psychedelickou estetiku pojímá jako svéráznou terapii spojující prvky utopické a antiutopické. Rozhovor s ním vedl kurátor aktuální výstavy v ostravském PLATO Tomáš Glanc.

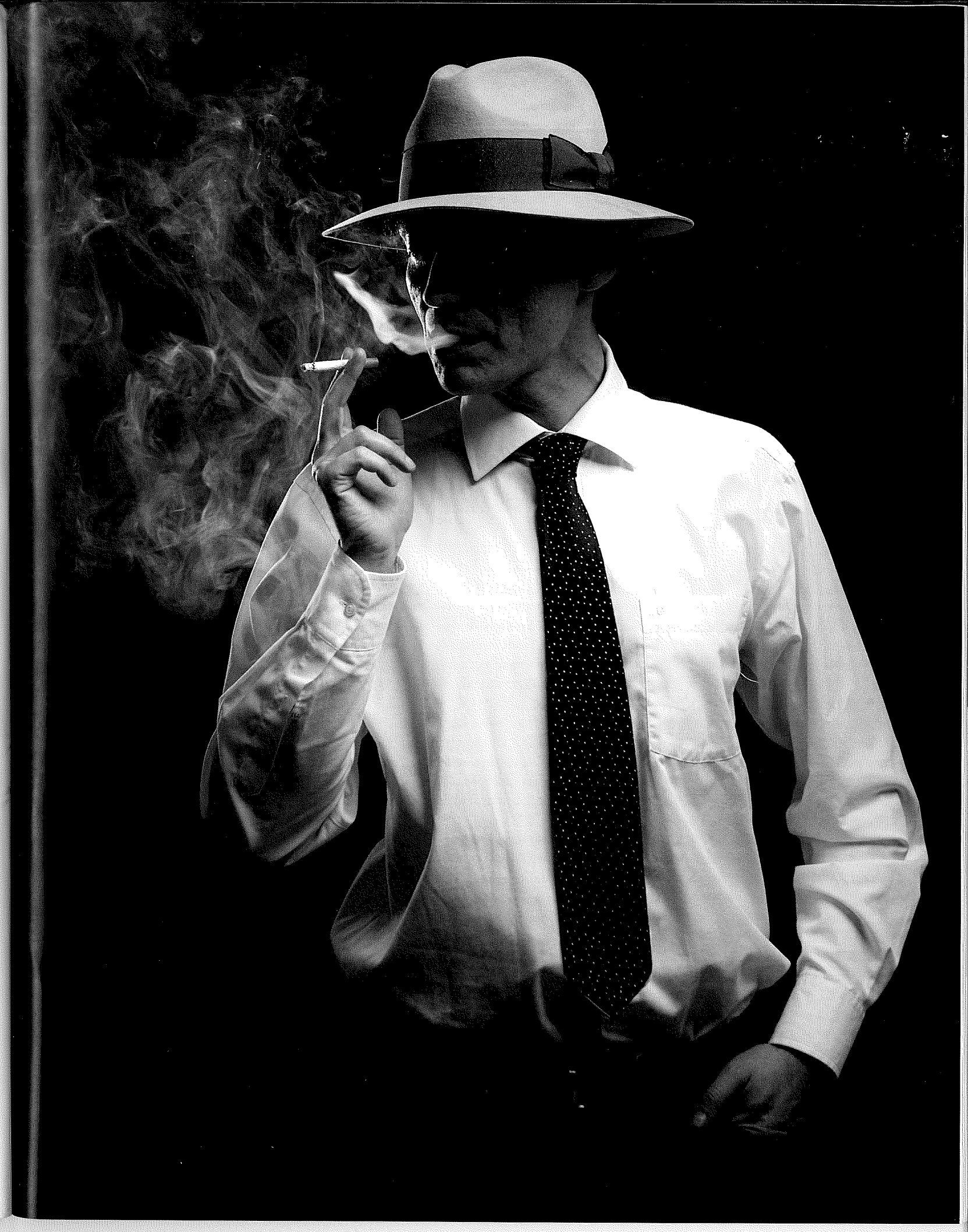
Ve vašich dílech jsou nápadně frekventované náboženské motivy. Už na počátku 90. let jste se zabýval fenoménem prázdných ikon, posvátných obrazů bez tváří, a na právě probíhající výstavě v Ostravě se věnujete suprematickým interpretacím řeckých mýtů. Stále se vracíte k taoismu a buddhismu. Co pro vás znamená náboženská spiritualita?

Všechno, co souvisí s náboženstvím, mě vždycky velmi zajímalo a fascinovalo, všechny typy náboženské zkušenosti mě doslova magnetizují. V každém městě vyhledávám chrámy všech konfesí. A samozřejmě člověk nemůže obejít náboženskou zkušenost, se kterou je spojen geneticky. Moji vzdálenější předci byli rabíni, a když slyším staré modlitby v hebrejštině, něco se ve mně na hlubinné úrovni hýbe, magie funguje. V náboženských rituálech mě nejvíc oslovuje moment transformace, jakéhosi přepnutí. Než se vyřkne určité slovo nebo proběhne nějaký úkon, trvá jeden stav a potom – stav úplně jiný. Jako by to tajemné přepnutí v člověku umožňovalo a aktivizovalo nějaké jiné vnímání reality. A to je mi hodně blízké, vždycky jsem byl stoupencem takových přepínání a přechodů z jednoho stavu skutečnosti do stavu jiného.

Na tom jsou založeny i psychedelické stavy, které ve vaší tvorbě hrají významnou roli, myslím především jako myšlenkový a estetický princip, spíš než jako výsledek působení psychoaktivních látek.

Samozřejmě, že psychedeliku nelze omezovat na psychotropní preparáty. Existuje i psychedelika každodennosti, masmédií, spotřeby, filmu, únavy atd. Psychedelika je „natahování něčeho na realitu“ a děje se prostřednictvím procesu mnohonásobných derealizací. Samo slovo psychedelika připomíná řecký Délos, jedno z nejvýznamnějších míst Apollonova kultu, kde také sídlí věštcí. Nelze ale zapomenout ani na slovo delirium. Projasnění duše se střídá s jejím zakalením. Proto psychedelika tak připomíná počasí.

Psychedelická poetika stála také na počátku činnosti umělecké skupiny Inspekcia medicínskaja germeněvtika (Inspekce medicínská hermeneutika), kterou jste v roce 1987 založili společně se Sergejem Anufrijevem a Jurijem Lejděrmánem. V době perestrojky, kdy fantasticky vzrostl zájem o současné umění, jste se zabývali něčím tak neprodejným a těžko

srozumitelným, jako byly nahrávky nekonečných rozhovorů na různá teoretická a halucinační témata, která jste rozebírali na základě pojmosloví, jemuž nikdo dobře nerozuměl. Proč?

Ano, tehdy skutečně všichni vyráběli obrovské množství pláten, zatímco my jsme nedělali nic. Seděli jsme u mě v bytě na kraji Moskvy nedaleko stanice metra Rečnoj vokzal (Říční nádraží) a žvanili jsme. V bytě neustále bylo plno hostů. Někdo se vždycky díval na video, někdo byl opilý, lidé odcházeli a přicházeli. A my jsme nahrávali na magnetofon rozhovory. Byla to naše první terapeutická akce. Cítili jsme se nemocní a i celou kulturu jsme interpretovali jako něco nemocného. Zabývali jsme se inspekci úplně všeho a všechno jsme diagnostikovali. Někakou dobu jsme také trvali na tom, že nejsme skupina, ale právě inspekce. Okolí nám ale vnutilo termín skupina. Druhý den poté, co jsme vymysleli název, jsme se vydali na první inspekci do pivního baru Bílé noci. Vystáli jsme nevelkou frontu, uvnitř byla útulná, trochu euforická atmosféra, všemu jsme dali velmi dobré známky. První výstava, kterou jsme navštívili, se jmenovala *Vždy ve střehu* a oznámkovali jsme na ní všechna díla, což bylo velice pracné, protože expozice byla rozsáhlá. Představovala výtvořky uměleckého studia milicionářů a KGB. Sledovali jsme jejich díla v hluboké extázi, například umělec, který se jmenoval Znak, namaloval milicionáře odpočívajícího na lesní pasece, asi mezi dvěma naléhavými případy... První veřejné vystoupení se konalo na Moskevské státní univerzitě v rámci semináře *Nové jazyky v umění*, kde jsem vystoupil s přednáškou na téma *Ideologizace neznámého*. Byla tam zformulována teze, kterou jsme nazývali *Vzorcem neznámého*: Víme, že nevíme, zda o neznámém něco víme nebo nevíme.

Neměli jste potřebu zapojit se do komerčního zhodnocení neoficiálního umění? Tato možnost se objevila vůbec poprvé a vaše šance byly nezanedbatelné, byli jste těsně propojeni s oslavovanými umělci starší generace kolem Ilji Kabakova, platili jste za jejich duchovní děti, byť s naprosto samostatným programem.

Upřímně jsme chtěli vytvořit obrovské množství děl a všechny je střelit cizincům, ale nevytvořili jsme ani jedno. Byli jsme posledními představiteli aristokratické linie v umění, jejíž dědictví sahalo ke šlechtické kultuře a nebylo přerušeno ani v sovětském období. Tato linie zanikla až s nástupem kapitalismu. Naše vědomí bylo vědomím lidí, kteří nepotřebují ani peníze, ani majetek, ani reputaci, protože se už od začátku cítí být přirozenými pány světa. To bylo příznačné pro nás všechny, ale v případě Sergeje Anufrijeva tento dojem dosahoval jakýchsi galaktických měřítek. Jednou řekl památnou větu: „Jak teď řekneme, tak to bude!“ A měl pravdu.

Jak a proč Inspekce medicínská hermeneutika zanikla?

Medhermeneutika byla vždycky těsně spojena s mým bytem číslo 72 u Říčního nádraží. Tomu bytu jsme dokonce udělili status šéfa naší skupiny. Bylo pro nás velice důležité, že nás nevede člověk, někdo z nás ani nikdo vnější, ale určité místo. A čím víc jsme s tímto místem komunikovali, tím víc jsme v tom naprosto obyčejném bytě ve výškovém domě na kraji Moskvy odhalovali nečekané, nepředvídatelné a v některých případech naprosto strhující vlastnosti. Řekl bych, že činnost skupiny skončila v roce 2002, kdy najednou kolem mého domu začala nová výstavba. Celá expozice „šéfa Medhermeneutiky“ se proměnila. Byla zničena prostorová konfigurace alejí, ze všech stran vznikl komplex domů nazvaný Jantar, který úplně znemožnil výhled z oken. Byl to makroproces, který měl na mikroúrovni závažné následky. Vojenským jazykem můžeme říct, že nás totálně zablokovali.

V celé vaší tvorbě hraje důležitou roli pojem rekreace jako určitého vytržení nebo povznesení mysli, změněného stavu vědomí a vnímání, zvláštního režimu, který obvyklé souřadnice jevů nahlíží z nového úhlu pohledu. Jedna vaše kniha z počátku 90. let se jmenovala Ideotechnika a rekreace. Možná právě proto jste si oblíbil Krym, kde jste po léta trávil spoustu času – jako letovisko trochu vytržené z času a prostoru?

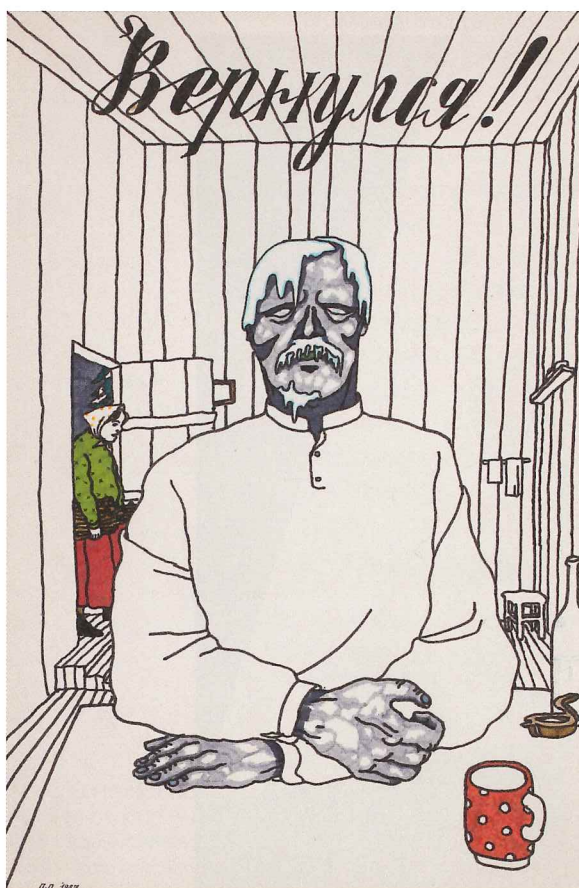
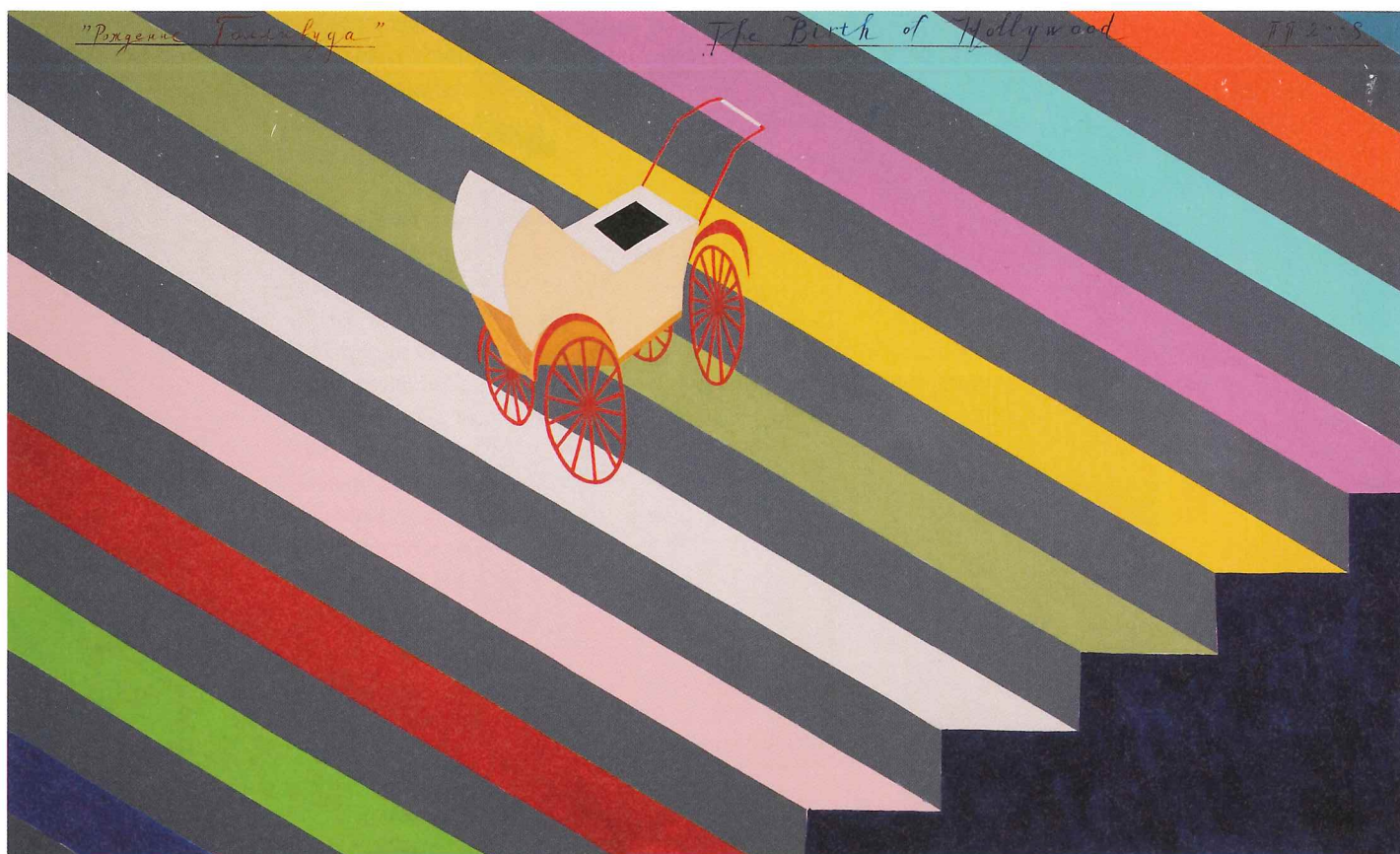
Krym byl místem mého setkání s mořem. Když mi bylo sedm let, prošel jsem parkem domu spisovatelů a našel jsem nej důležitější okamžik v mém životě: uviděl jsem moře, se kterým mám tendenci se ztotožňovat. V tom okamžiku se něco změnilo v mém mozku. Všechny pozdější psychedelické a jiné stavy jsou vlastně pokusem o rekonstrukci tohoto prvního pohledu na moře.

Poté, co se Krym stal místem anexe a války, opustil jste svoje tamní bydliště a otiskl výzvu vedoucím představitelům Ruska, Ukrajiny, USA a EU, aby se tento poloostrov stal rekreační zónou vyvázanou z jakékoliv státnosti. Zaznamenal jste nějaké reakce?

Vůbec žádné. Výzva asi byla natolik neadekvátní situaci, že ji bohužel nikdo nejen nepodpořil, ale ani o ní nediskutoval. Navrhoval jsem prohlásit Krym za posvátné teritorium, určené k blaženství, odpočinku a zdraví lidí, a přijmout společnou deklaraci, že na tomto poloostrově nebudou žádné války ani konflikty. Krym byl mimochodem skvělým příkladem mírové koexistence různých národů. Když jsem tam žil, cítil jsem, že duch Krymu je takový grandiózní lékař, mystický léčitel. Úkolem toho místa je sloužit zdraví a štěstí všech organismů. V ideálním případě by bylo možné uvažovat i o postupné krymizaci celé planety.

PAVEL PEPPERŠTEJN:
ZROD HOLLYWOODU
2008, akryl na plátně,
150 × 250 cm, se svolením
Regina Gallery, Moskva

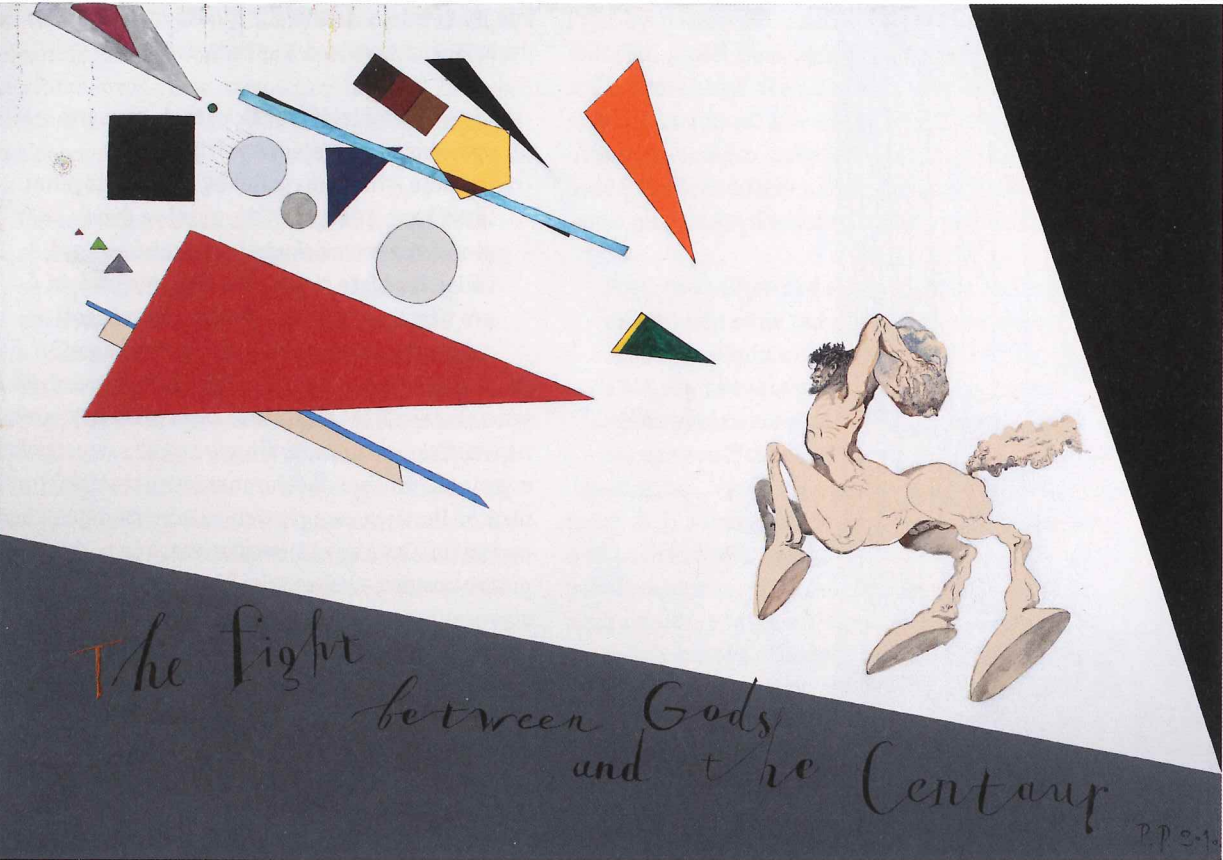
PAVEL PEPPERŠTEJN:
VRÁTIL SE!
1987, kolorovaná kresba
na papíře, 36,5 × 24 cm,
se svolením galerie
Nahodka Arts, Londýn

Země by se postupně proměnila v gigantický Krym, kde by se lidé ozdravovali, chodili by na procházky, dýchali čerstvý vzduch a špli k nirváně.

Váš nejobsáhlejší prozaický text, napsaný společně se Sergejem Anufrijevem, se jmenuje Mifogennaja ljubov kast (Mytogennej láska kast, 1998 a 2002), vyšel ve dvou svazcích a tematicky se týká druhé světové války. Proč jste si vybrali právě toto období pro líčení psychedelické verze skutečnosti a dobrodružství změněných stavů vědomí?

Velká vlastenecká válka je velice mytogennej období, sama skutečnost se tehdy nacházela ve stavu krajního napětí. Takové události musely zrodit samostatnou mytologii. Hrdina našeho románu, stranický organizátor Dunajev, se reálných válečných dějů přímo neúčastní. Ocítá se v tajemném lese, kde potkává magickou postavu – kouzelníka Pěstěného (Choljonyj) –, stává se jeho žákem a učí se bojovat s kouzelníky, kteří podporují německou fašistickou agresi. Přičemž všechny události se odehrávají výlučně v jeho mozku. Přesto je Dunajev válečný hrdina. Prostě okolnosti se sebehly tak, že nemohl v potřebném okamžiku být na bitevním poli a plnit tam svoji občanskou povinnost, ale byl k tomu plně připraven a plnil ji uvnitř svého vědomí. Těžko říct, co přesně s ním probíhalo ve sku-

tečnosti, možná že se všechny ty roky válel v bezvědomí v nějaké chatrči a blouznil. Ale i halucinace mohou být efektivním způsobem boje a nelze vyloučit, že jeho vize přece jenom svým dílem přispěly ke společnému úkolu – vítězství nad fašismem.

O svém románu říkáte, že je napsaný v žánru bestselleru, že je to typologický blockbuster, seriál. Přál byste si jeho zfilmování?

Určitě, ekranizaci jsem si představoval ještě předtím, než román vznikl. Od počátku se koncipoval jako zfilmovaný. Dokonce mám v hlavě uloženo poměrně mnoho různých verzí jeho zfilmování, kterého bych se rád zúčastnil, kdybychom měli nějaký svůj Hollywood. Román je předurčen k zfilmování v neexistujícím post-sovětském Hollywoodu, který asi nebude existovat ještě dlouho a nejspíš nevznikne nikdy, což je hrozná tragédie naší kultury.

Neobvyklé obrazy bojů a bojovníků procházejí vašim výtvarným i literárním dílem. V cyklu vašich bitev, realizovaných různými technikami v průběhu řady let, se spolu utkaly například krystaly nebo mušle, na jednom vašem akvarelu z roku 2014 je vidět vojsko na koních se zástavami, pěšáci s bajonety – a proti nim z hlubin metafyzické bílé krajiny pod šedým nebem vystupuje armáda nepřítele – pět sličných hlemýžďů. V povídce Podvig moděli (Modelčin hrdinský čin) se líčí Rusko obsazené Američany, v kterém se do čela povstání staví modelka. Co vás inspirovalo k napsání tohoto příběhu?

Tak samozřejmě že láska k modelkám! A vůbec k celému procesu módních přehlídek. Uvádějí mne do stavu nadšení. A to nejenom z hlediska estetického a erotického. Nejen že se tam ukazují krásné oděvy a po pódiu chodí překrásné dívky. Velice často jsem se při takových příležitostech odpoutával od krásy oděvů a dívek a pohroužil jsem se do nějakých filozofických úvah, byla to pro mě z tohoto hlediska mimořádně plodná situace. Někdy jsem v očích modelek, které mnozí z nějakých důvodů nemají v lásce a myslí si, že jsou tupé, spatřoval jakousi vznešenou moudrost a hrdinství. Proto jsem chtěl vytvořit takovou hrdinskou situaci obsahující obraz modelky.

Vtip vaší estetiky někdy ti, kdo ho znají jen povrchně, pokládají prostě jen za nějaký výsměch.

Ve svých dílech vycházím především z takových stavů, jako je halucinace nebo sen. Jsou to stavy, které nepředpokládají žádný výsměch. Těžko si představit výsměšnou halucinaci. Ačkoliv ledacos se může přihodit... Ale každopádně pak není jasné, kdo se čemu vlastně vysmívá.

Zajímavý aspekt vaší estetiky a kariéry je technologická askeze – píšete všechny texty rukou, nemáte vůbec počítač, vyhýbáte se letecké dopravě, většinou nechodíte na vernisáže svých výstav.

Trpím klaustrofobií, nikdy nejezdím metrem ani výtahem. Mám rád vlak, jeho zvuk a rytmus. A často ve vlaku píšu. Na konci povídek uvádím místa, mezi kterými byly napsány. Když se něco píše na určitém místě, mluví autor jménem toho místa. Na cestě se naopak projevuje jakýsi přechodný stav neangažovanosti. Stejně tak rád pokračuju v psaní textu, který jsem započal někdy velmi dávno. Text tak zůstává trčet mezi dvěma časovými body. Takovým primitivním způsobem se snažím dosáhnout svobody vůči dvěma mocným duchům: duchu času a duchu místa.

Z duše nenávídím internet a nemám s ním nic společného. Nikdy jsem nepsal na počítači, a když mi v něm někdo něco ukazuje, udělá se mi po čase špatně. Za jeden z úkolů umění považuju boj s internetovou kulturou. Počítačový svět je světem bez prostoru, existuje v něm jenom čas. Pro mě je to model pekla.

Zároveň se ale intenzivně zajímáte o popkulturu, dokonce jste sám natočil několik klipů, napsal jste rapové skladby, psal jste eseje o MTV a nejednou jste pózoval pro různé módní společenské časopisy, nedávno jste dokonce navrhl vlastní kolekci dámských šatů. Nevidíte v těchto operacích s principy popkultury i určité nebezpečí?

Od různých jevů spotřební a populární kultury je možné se odvracet, je ale možná i strategie jakéhosi rytíře, který naopak jde rovnou tam, kde se nachází nejdůležitější hlava tohoto draka, jde rovnou do jeho doupěte. Proniká do jeho říše a medituje na téma této nestvůry. Jako u každého duchovního činu, i v tomto případě vzniká spousta duchovních nebezpečí. A není vůbec jasné, jak různé osobnosti z tohoto hlediska hodnotit. Nejzajímavějším případem je v tomto ohledu Warhol. Jak jeho strategii chápat? Byl to právě takový rytíř, křesťanský hrdina, který pronikl až do samého satanova nitra, aby je zevnitř analyzoval? Anebo to byl naopak takový padlý mnich, který zradil, spustil se s démonem a stal se jeho agentem a agentem všeho toho, co démon představuje? Řekl bych, že existují dvě tendence: jedna je spíš evropská a chápe Warhola jako někoho, kdo trpěl a zápolil ve vztahu s tím, co zkoumal. Existuje ale i vnitřní, americká verze, a ta má pro Rusko větší význam. Podle ní byl Warhol naopak sám adept a stoupenec tohoto náboženství konzumu a banalizace, jeho světec, který zemřel ve jménu jeho vítězství a slávy.

Nelidský démon byznysu, osedlávající a manipulující umění, souvisí s tématem peněz, s mocí znaků a symbolů. I na vaší

PAVEL PEPPERŠTEJN:
ORFEUS A EURYDIKA
z cyklu Suprematistické studie
řeckých mýtů, 2010, akryl na
plátně, 90 × 100 cm

PAVEL PEPPERŠTEJN:
BOJ BOHŮ S KENTAUREM
z cyklu Suprematistické studie
řeckých mýtů, 2010, akryl na
plátně, 105 × 150 cm

ostravské výstavě vidíme znaky, odkazující kdysi u Kazimíra Maleviče ke spirituální síle suprematických prátvarů, v nové podobě, kdy se stávají mýtem a srůstají s antickými příběhy, zásadními pro naši civilizaci a kulturu. V jiném nedávném cyklu jste se věnoval americké recepci suprematismu. Prodejnost a peníze jako znakový systém zjevně mobilizují vaši intelektuální a uměleckou obrazotvornost?

Ke znakům různých měn pocíťuji náklonnost odedávna. V rekreačních zařízeních, kde jsem v dětství často trávil čas se svými rodiči, ležely stohy novin, kterými jsem hodiny a hodiny listoval a vyhledával v nich karikatury. Fascinovalo mě, že tam znaky světových měn, dolaru a libry, figurovaly vedle znaků náboženství a ideologií: kříže, pěticípé a šesticípé hvězdy, hákového kříže, srpů a kladiv. Lámal jsem si hlavu nad tím, proč jsou symboly peněz přeškrtnuté, dokonce dvakrát. To mě úplně hypnotizovalo. Byla v tom cítit neuvěřitelná síla. Bylo jasné, že tyto měny vítězí nad ostatními, protože samy sebe přeškrťávají. Jako by říkaly: nejsme tady, vyškrtnly jsme se, dokonce dvakrát. Zároveň je to samozřejmě rovnítko: všechno se rovná penězům a peníze jsou rovny všemu. Peníze fungují jako koncept alternativní konceptu Boha, proto Ježíš říká v evangeliu, že je Bůh a je Mamon a nelze sloužit dvěma pánům. Peníze jsou bodem přechodu kvality věci do kvantity peněz jako totálního ekvivalentu.

Potom jsem odhalil řadu halucinačních interpretací znaků peněz. Pochopil jsem, že znak dolaru představuje redukované verze dvou rajsých stromů – stromu poznání a stromu věčného života, kolem kterých se vine had, jde o scenerii prvotního hříchu. Kromě toho písmeno S můžeme chápat jako fonetické, označující hada – jeho syčení. Zajímavý je z tohoto hlediska i znak eura – dvakrát přeškrtnuté písmeno C, připomínající islámský půlměsíc. Ten se umísťuje do dvanácti hvězd, znaku Panny Marie.

Dvojím přeškrtnutím se nově označuje i ruské písmeno „r“, znak rublu. Rubl je archaická měna a znamená původně to, co bylo nasekáno, „narublenno“, v podstatě trávu. Z tohoto kvetoucího povrchu se rubl snaží transformovat do naftorublu a plynorublu, dostat se pod zem, získat hloubku, stát se nakonec konvertibilním. Cestou k tomuto cíli je dvojí přeškrtnutí.

Znaky a karikatury souvisejí s technikou ilustrace, která je pro vaši tvorbu naprosto klíčová. Nejde jen o estetiku ilustrace dětských knih, jeden ze základů vašeho výtvarného jazyka, ale vůbec o proces ilustrování v širším smyslu a o vztah mezi textem a ilustrací. Ilustrátorství má pro vás zjevně roli uměleckého kánonu.

Ano. Založili jsme s Ivanem Razumovem sdružení Emblém Embryo, abychom přispěli k vytvoření kultury

psychedelického komiksu, která v Rusku velice chybí. Nejen že jsme s Váňou přátelé, ale pocházíme oba z ilustrátorských rodů. Knihy mých próz *Vojennyje rasskazy* (Válečné povídky) a *Svastika i pentagon* (Svastika a pentagon) jsou ilustrovány právě tímto stylem. Naše snaha má dalekosáhlé kulturně geopolitické cíle. Vždyť celý Hollywood je založený na komiksové kultuře, na spojovacím článku mezi textem a filmem, na vizualizaci storyboardu. Životadárnost hollywoodských postav přímo souvisí s jejich „multiplikační“ základnou. Nezničitelnost a nesmrtelnost animovaných postav se přenesla na filmové hrdiny, na Supermana, Batmana atd. Důležitou symbolickou roli přitom hrají filmy zobrazující kontakt animovaného a hraného filmu, například kultovní snímek 80. let *Who Framed Roger Rabbit* (Falešná hra s králíkem Rogerem) režiséra Roberta Zemeckise. Převedeme-li tuto souvztažnost do náboženské rétoriky, můžeme říct, že kdo komunikuje s Bohem, stává se Bohu podobným. Stejně tak hrdina, který se ocitá ve vztahu s animovaným hrdinou, stává se tak jako on neodvolatelným, nezničitelným, nesmrtelným. Vítězné tažení Hollywoodu a USA spočívá právě v tom, že do sebe nasáklý tyto možnosti a vlastnosti, které se pokouším navrhnout naší kultuře jako určitý recept nesmrtelnosti.

Vaše umělecké východisko na jedné straně čerpá z oblasti změněných stavů vědomí, abstraktních pojmů a odkazů na literární, výtvarná a filmová díla mnoha různých historických epoch a tradic, zároveň ale už téměř třicet let souvisle reflektujete i politické představitele a situaci své země a celého světa, na počátku 90. let jste v časopise Výtvarné umění uvažoval i o spojitosti hlasu Václava Havla s hlasy Křemílka a Vochomůrky, ve vaší próze Pražská noc jsou Gottwald i Jakeš. Proslul jste antiamerikanismem a antiglobalismem, které vyjadřujete nejen jako občanskou pozici, ale i ve svém díle. Jak hodnotíte dvě epochy tak odlišných vládců jako Jelcin a Putin, jejichž režimy jste v dospělém věku zažil takříkajíc na vlastní kůži?

K postavě Jelcina mám kladný vztah. Svým nekontrolovatelným chováním udržoval poslední opory nezávislosti naší země. Nebyl potřeba žádný agresivní patriotický diskurz, protože patriotismus ztělesňovala hlava státu, nacházející se ve stavu halucinace místního typu. Jako příklad mohu uvést začátek vynikající Jelcinovy vzpomínkové knihy *Zpověď na zadané téma*. Popisuje se tam jeho křest na počátku 30. let. Novorozence Jelcina přinesli do kostela, ale kněz křtil už od rána a každého novokřtěnce zapíjel vodkou, takže když došla řada na Jelcinovy, byl už úplně opilý a upustil dítě do hluboké křtitelnice. Ro-

**PAVEL PEPPERŠTEJN:
MĚSTO RUSKO**

2009, akryl na plátně,
80 × 200 cm, se svolením
Regina Gallery, Moskva

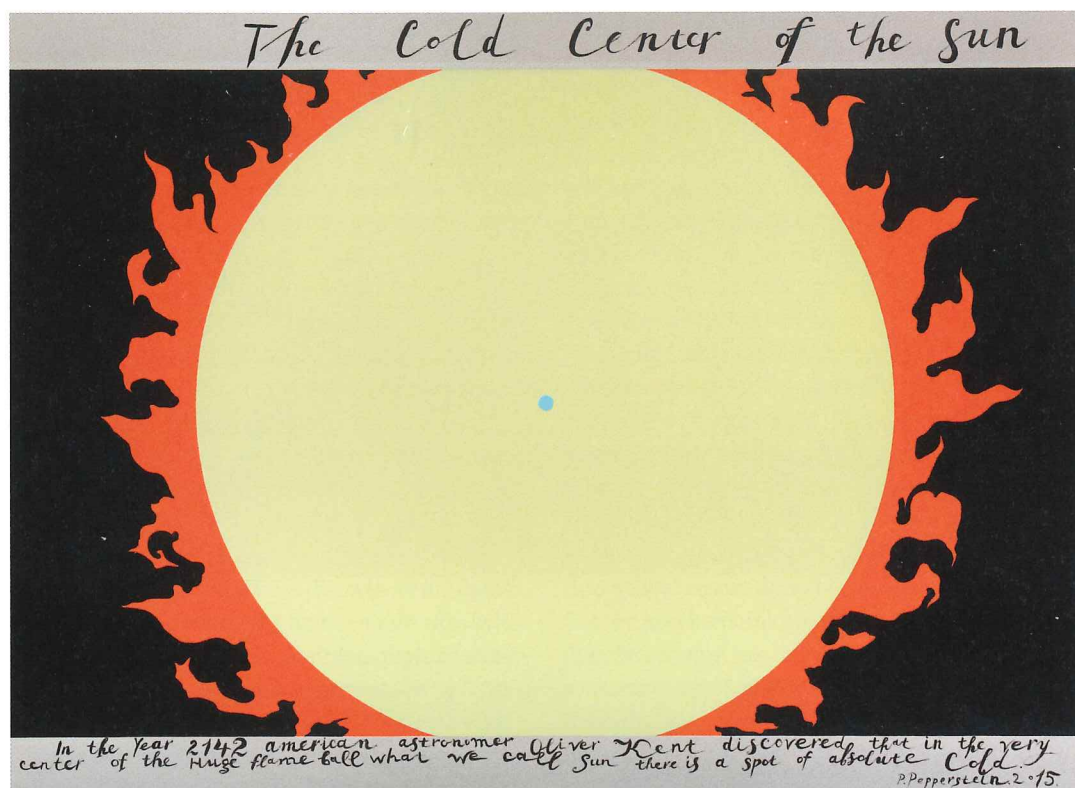
**PAVEL PEPPERŠTEJN:
MRAKODRAP ČERNÁ**

KOSTKA, z cyklu Město
Rusko, 2009, akryl na plátně,
80 × 200 cm, se svolením
Regina Gallery, Moskva

**PAVEL PEPPERŠTEJN:
STAVITELÉ MĚSTA**

z cyklu Město Rusko,
2009, akryl na plátně,
80 × 200 cm, se svolením
Regina Gallery, Moskva

PAVEL PEPPERŠTEJN:
STUDENÉ JÁDRO SLUNCE, 2015,
akryl na plátně, 160 × 220 cm,
se svolením Kewenig Gallery, Berlín

PAVEL PEPPERŠTEJN: PAMĚŤ
SKONČILA, 2014, akryl na plátně,
70 × 100 cm, se svolením Kewenig
Gallery, Berlín

diče stáli opodál a nevěděli, co se děje, Jelcin se začal topit ve svěcené vodě, a když ho u dna zděšená matka vylovila, museli mu dělat umělé dýchání a různými procedurami ho přivádět k životu. Už z této dojemné historiky o malinkém Jelcinovi je patrné, že byl plně pohroužen do místního halucinogenního světa. Dokud zaujímal vedoucí pozici, zůstávali jsme samostatným světem, jakkoliv neutěšené byly ekonomické a politické poměry. Rozmach naprosté nekontrolovatelnosti byl provázen vysokým stupněm svobody a autenticity. Putin představuje koloniální vládu, bez ohledu na patriotickou ideologii předává majetek, znárodněný divokým oligarchům, do moci globálních korporací. Za hlavní cíl se prohlašuje blahobyť. Blahobyť se v Rusku nikdy netěšil úctě a pozornosti. Je to koloniální vztah k Rusku, který se snaží založit patriotismus na nepřátelství. Ale to je pokus odsouzený k neúspěchu. Rusko by naopak mělo deklarovat lásku ke všem ostatním i k svojí jinakosti. Protože jak víme z evangelia a jak zdůrazňoval Jacques Derrida, jen ten, kdo miluje sám sebe, může milovat druhé.

Projekt Gorod Rossija (Město Rusko)
představuje vzdálenou budoucnost, ve které se nové hlavní město Ruska nachází na půli cesty mezi nynějšími metropolemi Moskvou a Petěrburhem, kolosální futuristická architektura tam odkazuje k utopické estetice ruské avantgardy, v monumentální

architektonické celky se přetvářejí i některé archetypy ruského myšlení, matka-vlast a podobně. Jsou tyto vize spíš utopií, nebo antiutopií? S jakým cílem vznikalo toto nové město, k jehož založení jste i v otevřeném dopise vyzval nejvyšší státní představitele?

Impulesem k vytvoření projektu *Gorod Rossija* (*Město Rusko*) pro mě byla snaha zachovat starobylý ráz Moskvy a Petěrburgu, měst, jejichž historickou krásu devastují novostavby a stará zástavba se nemilosrdně likviduje. Fantastické budovy budoucnosti jsem vytvářel s cílem odpoutat pozornost, odvést ji jiným směrem, kde by neměla tak ničivé projevy. Kdyby nynější moc měla možnost realizovat svoje ambice architektonické sebe prezentace, zvýšila by se naděje, že stará města nebudou definitivně zničena. Pokusil jsem se postihnout právě ambivalenci utopického a antiutopického myšlení. Nebezpečné jsou jak utopie, tak i jejich odmítání. Pokusy vytvořit něco krásného, například komunistickou společnost, končí hrozně. Ale vizualizovat budoucnost antiutopicky jako něco hrozného, to také končí něčím hrozným. Hrozné následky jsou obsaženy jak v Marxově *Kapitálu*, tak v Orwellově *1984*. Proto vidím východisko nikoliv v tom, aby se ničily utopie nebo antiutopie, ale v jejich terapeutické reflexi. Úkol spočívá ve vytváření utopií takovým způsobem, aby nevyžadovaly svoje uskutečnění v nějaké přímé podobě. Ideálem jsou utopie, které by neznásilňovaly skutečnost, ale byly něčím soběstačným a zároveň už samotnou svojí přítomností kompenzovaly ty hrozné hromady antiutopického sajrajtu, které zahlcují současný svět. V současnosti si nikdo už nemůže nic dobrého ani představit. Dříve se slibovalo něco překrásného, mluvilo se o tom, jak si všichni budou rovni a všichni budou šťastní, a místo

toho mraky lidí umíraly v koncentračních táborech. Teď se říká, že nastane něco děsného a všude budou skákat mutanti — a opravdu, dějí se děsné věci a mutanti skákají. Proto vzniká potřeba najít nějakou, jak říkal Buddha, střední cestu.

Byl úspěch tohoto projektu adekvátní tomu, jak byl autorsky koncipován?

Gorod Rossija je takovým současným delíriem na téma nezbytné obnovy a nepřetržité výstavby nových šlečných staveb... A právě proto se projekt všem tak líbil. Je možné říct, že impuls autora a impuls publika jsou v tomto případě diametrálně odlišné.

Je pro vás takový rozpor frustrující?

Jako umělec pracuji nejen se strukturami porozumění, ale také se strukturami neporozumění, které jsou neméně důležité. Měl jsem v Kolíně nad Rýnem jednoho známého, který byl černocho, a jednou jsme spolu šli na jakousi výstavu a mně se tam moc líbilo jedno dílo. Tak jsem mu to i řekl: „Tohle se mi moc líbí!“ On na to výborně odpověděl a možná že v jeho odpovědi prosakovala nějaká dávná africká moudrost. Řekl: „Kdybys to dílo správně pochopil, tak by se ti nelíbilo.“ Takže aby se někomu něco mohlo líbit, je třeba nechávat prostor i pro nesprávná chápání a neporozumění. Protože když se všechno podrobně vysvětlí, nikomu se už nic nebude líbit.

Je pro vás důležité, aby se vaše umění lidem líbilo?

Samozřejmě, proč bych to jinak dělal? Určitě ne proto, abych někomu didakticky cpal nějaké ideje, spíš jde o vyvolávání příjemných vjemů. Na tom je založená terapeutická osnova mojí ideologie. ■■

PAVEL PEPPERŠTEJN (*1966) Výtvarný umělec, prozaik, básník a teoretik, který je také autorem klipů, celovečerního filmu (*Zvuk slunce*, 2015) a módních návrhů, vyrůstal v Sovětském svazu v prostředí neoficiálního umění, k jehož významným tvůrcům patřili oba jeho rodiče, básnířka Irina Pivovarovová a malíř Viktor Pivovarov. V letech 1985–87 studoval Pepperštejn na Akademii výtvarných umění v Praze. Roku 1987 se vrátil do Moskvy a založil se dvěma přáteli pozdě konceptualistickou skupinu Inspekce medicínská hermeneutika, vycházející z pojetí umění jako terapie a z předpokladu, že skutečnost je patologickým stavem a nemocní jsou i její aktéři.

Od 90. let je jeho dílo vystavováno ve významných ruských, evropských, amerických a izraelských kulturních institucích. Připravil mj. výstavy pro benátské biennale i Manifestu, v roce 2015 měl samostatnou výstavu ve francouzském Musée d'art moderne et contemporain

de Saint-Etienne Métropole a v moskevském Multimedia Art Museum. Je autorem asi deseti prozaických knih a knih esejů. Ve dvou svazcích vyšla jeho válečná halucinační epopej (první díl ve spoluautorství se Sergejem Anufrijevem) *Mytogenní láska kast*, do češtiny byl přeložen povídkový soubor *Svastika a Pentagon* (Argo 2012) a detektivní novela *Pražská noc* (Plus 2011).

Pepperštejn ve své tvorbě s pronikavým a erudovaným humorem objevně zkoumá kulturní, historické a politické kontexty včetně aspektů vědeckých, antropologických, kosmologických a spirituálních. Stěžejními postupy jsou pro něj komentář, interpretace, vyprávění a ilustrace. Často pracuje s imaginací založenou na halucinacích a změnách vědomí.

Pepperštejnova první samostatná výstava v České republice, nazvaná *Memory is over*, se koná v ostravském PLATO do 21. srpna. Jejím kurátorem je rusista Tomáš Glanc.

06

červen 2016
99 Kč / 4,70 €

art +antiques

10 / Sean Scully v Českých Budějovicích

32 / Rozhovor s Pavlem Pepperštejnem

44 / Avantgarda digitálního věku

I když se aktuální číslo grafikou, řazením rubrik, ani výběrem témat nijak zásadně neliší od kteréhokoliv jiného z poslední doby, je pro nás svým způsobem přelomové. Po víc jak čtyřech letech redakci opouští Johanka Lomová, která odchází na mateřskou, a od června na její místo nastupuje Anežka Bartlová.

Johanka na každém čísle odváděla obrovské kvantum práce nejen jako píšící redaktorka, ale i při domlouvání článků s externisty, shánění fotografií a zajišťování bezpočtu dalších věcí, bez kterých by časopis nemohl vůbec vycházet. Do její nové role jí za celou redakci přejí hodně sil a radosti. Mám chuť napsat, že jestli si někdo dokáže „zorganizovat“ život s miminem, je to právě Johanka, ale jako otec šestnáctiměsíční dcery nevěřím, že něco takového je vůbec možné.

Anežka již do tohoto čísla – a není to ostatně první její článek publikovaný v Art+Antiques – napsala recenzi na výstavu Movere v Domě umění města Brna. Je absolventkou dějin umění na FF UK a současně Katedry dějin a teorie umění na VŠUP, kde dál pokračuje ve doktorském studiu. Před dvěma lety se stala laureátkou Ceny Věry Jirousové pro začínající výtvarné kritiky do 26 let a dnes pomáhá cenu organizovat.

Pro mě osobně je aktuální číslo výjimečné ještě i tím, že se jedná o 100. vydání Art+Antiques připravované pod mým vedením. První číslo, pod kterým jsem podepsán jako šéfredaktor, vyšlo v lednu 2007. Formou profilového rozhovoru v něm byl představen Viktor Pivovarov. Shodou okolností se stalo, že v tomto pro mě jubilejním stém čísle přinášíme rozhovor s jeho synem Pavlem Pepperštejnem, který připravil Tomáš Glanc.

„Nechceme si stěžovat, co všechno nefunguje a jak málo pozornosti se výtvarnému umění dostává. Neuspokojivé poměry nejsou omluvou pro vlastní lajdáctví,“ psal jsem před lety v zmiňovaném „prvním“ čísle. „Věříme, že na umění záleží, a proto věříme i v důležitost psaní o něm. Nejde jen o to zaplnit určitý počet stránek výtvarnými tématy, ale snažit se vždy postihnout, co je v danou chvíli nejdůležitější.“ Myslím si, že to pořád platí, a doufám, že je to na časopisu je znát. A že bude i nadále.

Jan Skřivánek

- 2 / **poznámky** > Jak žít s pomníky
Milena Bartlová
- 4 / **dílo měsíce** > Klanění pastýřů z Met
Miroslav Kindl
- 6 / **zprávy**
- 10 / **výstava** > Sean Scully v Českých Budějovicích
Josef Ledvína
- 19 / **aukce**
- 28 / **na trhu** > František Vízner
Jan Skřivánek
- 30 / **portfolio** > Vilém Balej
Radek Wohlmuth
- 32 / **rozhovor** > Pavel Pepperštejn
Tomáš Glanc
- 44 / **téma** > Avantgarda digitálního věku
Jiří Neděla
- 50 / **k věci** > Sbírka AJG 1300–2016
Milena Bartlová
- 54 / **staveniště**
- 58 / **design** > Zdeněk Ziegler
Pavla Pauknerová
- 62 / **architektura** > Česká architektura 2014–2015
Lucie Šmardová
- 65 / **nové knihy**
- 66 / **knižní recenze** > 3sta drahocennosti
Zlata Černá
- 76 / **zahraniční výstava** > Nedokončenost v Met Breuer
Barbora Bartůňková
- 83 / **manuál** > Fronta
Ondřej Chrobák
- 84 / **recenze** > Taryn Simon, Movere, Fantastický realismus, Martin Kubát
Vojtěch Márc, Anežka Bartlová, Johanka Lomová, Radek Wohlmuth
- 94 / **na východ** > Sered', Múzeum Holokaustu
Dušan Buran
- 96 / **komiks** > Jan Smolík
Tomáš Prokůpek

obálka > SEAN SCULLY: PINK PABLO (detail), 2009–2011,
olej na desce (alu-dibond), 101,8 × 113,8 cm

Aplíka Kiosk Navigator

Vydává: Ambit Media, a. s., IČ: 27422160 / Adresa redakce: Klicperova 604/8, 150 00 Praha 5; tel: +420 222 352 580, fax: +420 222 352 572, redakce@artantiques.cz / Šéfredaktor: Jan Skřivánek (js)
Zástupce šéfredaktora: Josef Ledvína (pl) / Redaktoři: Anežka Bartlová (ab), Kateřina Černá, Karolína Jirkalová, Johanka Lomová (jl), Radek Wohlmuth / Obchodní ředitelka: Světlana Urbanová,
604 931 471, svetlana.urbanova@ambitmedia.cz / Account manager: Jiří Lacina, 725 015 381, jiri.lacina@ambitmedia.cz, Kryštof Mikule, 731 104 666 / Marketing: Julie Langerová, 222 352 575,
julie.langerova@ambitmedia.cz / Design: Robert V. Novák a www.dusot.cz / Grafická úprava: Jožka Gabriel, Karel Zahradník / Na přípravě čísla a webu se podíleli: Milena Bartlová, Barbora
Bartůňková, Dušan Buran, Zlata Černá, Tomáš Glanc, Adam Hnojil, Ondřej Chrobák, Miroslav Kindl, Tereza Koucká, Vojtěch Márc, Jiří Neděla, Pavla Pauknerová, Tomáš Prokůpek, Lucie Šmardová /
Tisk: Helma Roto, spol. s r.o., U Pekařky 5, 180 00 Praha 8 - Libeň / Distribuce: Společnost PNS, a.s., Kosmas.cz / Vlastní distribuce ve vybraných galeriích v ČR: 222 352 584; redakce@artantiques.
cz / Předplatné: Postservis, Poděbradská 39, 190 00 Praha 9, tel: 800 300 302, predplatne@ambitmedia.cz, www.artasopis.cz / Předplatné v SR: Mediaprint-Kapa Pressegrasso, a.s., Stará Vajnorská
9, P. O. BOX 183, 830 00 Bratislava, infolinka: 0800 188 826, info@ipredplatne.sk, objednavky@ipredplatne.sk / Registrace: MK ČR: E13654 / ISSN 1213-8398 / Vychází s podporou Ministerstva
kultury ČR Periodika: Měsíčník. Toto číslo vychází 8. 6. 2016. Příští číslo vyjde začátkem července. Veškerá práva vyhrazena. / www.artasopis.cz